

Zpráva z exkurze do lesních MŠ v Berlíně (4)

Helleum

Helleum je inovativní vzdělávací a výzkumné středisko nabízející výukové programy pro děti do 12 let (předškoláci až 6. třída). Funguje od roku 2012. Dopoledne probíhají buď dva dvouhodinové workshopy pro menší děti (předškoláci/1.-2. tř.) nebo jeden tříapůlhodinový workshop pro starší děti od 9:00. Odpoledne probíhají programy pro celou rodinu, otevřené učební dílny pro všechny nebo semináře pro učitele.

Když přijde třída dětí, mají prvně chvíli, kdy se můžou projít po celé dílně a podívat se, což spontánně udělají a pak se mohou lépe soustředit na setkání v kruhu. Dvoutýdenním tématem je voda a doprostřed kruhu visí od stropu zavěšený igelitový pytel plný vody - téma je středem. Setkání v kroužku vedou dva nebo tři lektoři. Celou dobu jsou přítomny i učitelky dětí ze školy, jsou požádány, aby do něčeho nezasahovaly, a jen pozorují. Pokládají otázky: Co si myslíte, že dneska bude za téma? Proč si to myslíte? Děti se hlásí, odpovídají až po vyvolání, jinak jsou tiše. Jak byste popsaly vodu někomu, kdo jí nikdy neviděl? Lektoři kladou otevřené otázky a odpovědi dětí nehodnotí. Sami nesdělují žádná hotová fakta. Co je tohle? - Led - Máme téma vodu, tak proč tady je ten led? Děti označují na plastovém boxu výšku hladiny vody a potom přidávají led, vyznačují znovu výšku hladiny vody. Měří teplotu vody a ledu a lektorka ji zapisuje. Měření pak probíhá ještě v průběhu 1-2x a nakonec. Když ten led roztaje, bude tam ještě víc vody?

Nakonec dostanou několik jednoduchých instrukcí - pravidlo pro měření teploty infračerveným teploměrem (jen po ramena, nemířit výš), nic neodnášet atd. Pak děti mohou jít a téměř celé dvě hodiny mají na samostatné zkoumání.

- Princip "Lernverkstatt"="učební dílna"
- Důležité je, aby se nikdo nenudil, každé dítě se zapojí.
- Nějaké Montessori principy - připravené prostředí; volnost pohybu; ticho a nevyrušovat druhého při práci; stanoviště s pomůckami, kde děti samy přijdou na to, co dělat; upozadění učitele; každý sám objevuje; klid
- Po skoro dvou hodinách děti znovu svolá (zazvoněním na tibetskou mísu), zkontrolují led ve vodě a pak je čas na úklid, kdo má uklizeno, jde se posadit do kroužku. Společný závěr je opět provázen otázkami dospělých: Co voda dovede? Co jste zkoušely? Co jste zjistily? Zkoušely jste co plave a co se potápí? Odpovědi dávají jen děti.

Pro druhou skupinu je program téměř stejný, jen v úvodu zaznívají jiné otázky i jiné krátké rozhovory mezi lektory.

- Filosofování s dětmi - koncept, který spočívá v tom, že průvodce vysloví hypotézu - zpochybní ji - jde ji spolu s dětmi ověřit.

Lektoři sami vytvářejí programy, vymýšlí si pomůcky a vyrábí si je. Když mají program vymyšlený, proběhne zkušební workshop s dětmi, kde pozorují, jestli děti dokážou pomůcky používat. Lektoři děti pozorují a podle pozorování udělají případně změny a až potom je workshop připraven pro další návštěvníky. Pozorování dětí pokračuje stále a upravují jej stále dál, dle potřeb. Spolupracují s profesorem předškolní pedagogiky z jedné vysoké školy v Berlíně.

Helleum je instituce založená a financovaná školským úřadem/odbořem pro danou část Berlína. Přednostně tam chodí děti ze státních škol a školek z té části, potom soukromé z té části a potom i odjinud.

Lesní školka WALDWICHEL

Počet dětí: 16

Počet pedagogů: 3 ženy

Zázemí: maringotka v lese s možností vytápění

Provozní doba: 8:30 až 13:30

Do školky naše skupina dorazila ještě před 9. hodinou, takže jsme měli čas si prohlédnout maringotku i bezprostřední okolí. Děti se pomalu scházely a jedna z průvodkyň nám ochotně ukázala, jak vypadají portfolia dětí a pověděla nám základní informace týkající se jejich provozu a fungování. Velice nás zaujaly jejich terénní vozíčky, které si každý den naloží a berou s sebou do lesa. Ve vozíčkách byly mimo jiné knížky, desky na kreslení, pastelky, nože, pilky a v druhém vozíku nechyběla samozřejmě lékárnička, náhradní oblečení a další. Nadchlo nás, jak vše mělo své místo, systém a uspořádání. Všechno nářadí v jedné krabičce, knížky uspořádané v další krabičce. Pořádek panoval také v na míru vyrobené maringotce, kde každá polička má svůj účel, pod lavicemi jsou úložné prostory a při vstupu malá předsíňka.

Zhruba v 9:15 začal ranní kroužek, do kterého jsme byli přizváni. Všichni jsme seděli v kruhu na různých velkých špalcích, nejprve se zpívala úvodní písnička, poté proběhlo předání dárku, jelikož jedna ze tří průvodkyň měla ten den narozeniny. Každý v kroužku jsme se také představili jménem a dětem bylo řečeno, kdo jsme a odkud jsme přišli. Když se měla zpívat další písnička, tak se děti domlouvaly, jakou písničku by chtěly vůbec zpívat, což trvalo nějaký čas a další čas také trvalo, než průvodkyně písničku našly v obrovských šanonech – zpěvnících. Děti se ve dvojici také v rámci kruhu počítaly nejprve v němčině, a poté i v angličtině. Proběhla i diskuze, na které z jejich oblíbených míst se dnes vypraví, ale to už jsem si začala všimnout, jak některým dětem odchází pozornost, pár už jich začalo i zívát, vrtět se a do nás se také pustila zima. Pak už jsme se vypravili všichni společně na cestu do lesa. Po lesní cestě jsme došli až na místo, kde byl spadlý strom.

Jelikož jsme od maringotky ušli kus cesty, tak už byl čas na svačinu. Každý si vzal podsedač, vytáhli jsme svačiny a dali se do jídla. Jedna z holčiček seděla u nás a pyšně nám ukazovala co má ke svačině, něco

málo jsme rozuměli, ještě méně jsme zvládli odpovědět, a přesto, že jsem jí řekla, že bohužel německy moc neumíme, tak na nás pořád nadšeně mluvila. Ke konci svačiny ještě dostal každý muffin a i na nás zbylo. Poté už se děti odebraly ke svým činnostem. Nejvíce času děti strávily s nářadím jako pilky, pily, nožičky, kladivo. Při práci s velkou pilkou musel být vždy přítomen průvodce, ale dalších pravidel spojených s používáním nářadí jsem si nevšimla, a tak k našemu překvapení se děti s nožičky volně pohybovaly, občas řezaly i proti sobě, nebo kamarádovi, nebo někdo lezl po větvi, kterou někdo jiný dole ořezával. V tomto okamžiku jsem si potvrdila, že pravidel, která ve školce používáme při práci s nářadím, se chci držet, cítím se s našimi pravidly dobře, sebejistě a myslím, že i děti se cítí lépe. Nutno říci, že v této školce s nářadím pracují asi velice často a tím pádem jsou děti zvyklé a zručné. Za naší přítomnosti se našťestí nikomu nic nestalo. Průvodkyně vystupovaly klidně, příjemně, všechny byly starší a dvě z nich byly ve školce již celých 10 let. Některé z dětí po chvíli sáhly po knížkách, někdo listoval sám, někomu předčítala průvodkyně. Jedno dítě si dokonce vyhlédlo jednu z nás a přimělo ji k předčítání z obrázkové knížky a vůbec mu nevadila kostrbatá němčina. Ve školce je věnováno hodně péče rozvoji řeči. Shodli jsme se, že velká spousta přivezených věcí, jako nářadí, knížky, pastelky či lopata, děti připravuje o volnou spontánní hru s přírodními materiály.

Na cestu zpět k zázemí se vydáváme kolem 12.30 a na některých menších dětech je již znát únava. Před odchodem přišlo na řadu kolečko a závěrečná písnička. Po cestě zpět táhly vozíčky už spíše děti, jelikož platí pravidlo, kdo si nechá na vozíku vozit batoh, musí vozík sám táhnout. Až po cestě zpět jsem si uvědomila jaký je ten den nečas, už nějakou dobu pršelo a bylo tzv. vlezlo. Únava dětí způsobila své a některým už se moc špatat nechtělo, došlo i na pláč. Poté co jsme došli zpět k maringotce, už začali přijíždět jednotliví rodiče, ostatní děti si ještě samostatně hrály, než si je rodiče přišly vyzvednout. Kolem jedné hodiny jsme i my poděkovali a rozloučili se.

Návštěva byla inspirující, chci v naší školce občas brát knížky s sebou do lesa, vytvořit místo/krabici, kde bude pohromadě veškeré naše nářadí jako nože a pilka, abychom to měli vždy po ruce, když se rozhodneme to vzít s sebou do lesa a moc by se mi líbilo přenést model 1 dospělého na 5 dětí, ale to už je otázka financí a diskuze s celým naším týmem.

Kleine Pankgrafen

www.kinjibi.de

Lesní školka s maringotkou, která funguje ve vesnici maringotek a obytných automobilů. Samotná lesní školka funguje 5 let. V celé komunitě žije okolo 130 lidí a z toho je asi 30 dětí.

Ve školce je nahlášeno cca 25 dětí, se kterými pracují 4 učitelé, kteří také žijí v této komunitě. Školka je otevřena v pracovním týdnu od 9 do 14hod. Jako zázemí školky jsou využity dvě maringotky spojené a upravené dohromady. Dalším zázemím je větší zahrada, další buňka s prostorem pro odpočinek, tee pee s ohništěm, záhonky pro permakulturní pěstování, kořenovou čistíčkou a suchým wc. Je zde také ohrada s osly, o které se mohou děti starat. V blízkém okolí je lesík, kde se pasou volně žijící krávy.

Denní aktivity se spíše odehrávají na zahradě a 1x za 14 dní se děti přesouvají autem do lepšího a většího lesa.

Den ve školce začíná ranním kruhem, kde děti zpívají a přivítají se, dají si svačinku a po té mají spíše volnější aktivity na zahradě, nebo pracují uvnitř maríngotky.

Na oběd děti chodí do maríngotky, který připraví a přiveze vždy jeden z rodičů (což je založeno na domluvě rodičů školky, kteří se v přípravě jídla střídají). Prostředí komunity je poněkud chaotické a plné volně ležících věcí, ale pro komunitu je to spíše recyklovaný a znovu využitelný materiál. Největší zajímavostí pro nás bylo, že školku otevřeli dva muži/učitelé. Dále pak hlavně to, že školku provozovanou komunitou lidí dotuje a plně podporuje stát, přičemž služby školky využívá kromě lidí z komunity také spousta lidí z okolních vesnic.

Pro státní správu je důležité, že školka splňuje vzdělávací plány, vede si portfolia dětí a naplňuje jejich individuální potřeby. Učitelé se stále vzdělávají. Např. v době naší návštěvy jeden z průvodců nastoupil doplňující studium speciální pedagogiky, aby pak školce díky tomu, že má kvalifikovaného speciálního pedagoga, byly přiznány vyšší finanční dotace na integrované dítě.

V myšlení lidí je zde velká otevřenost různorodosti, méně kritický postoj k lidem, kteří žijí jiným způsobem.

Líbil se nám volný a svobodný přístup k dětem, jejich radost z pobytu venku a vůbec celý přístup k žití a fungování komunity. Myslím, že tento princip fungování je dobrým příkladem v rámci udržitelného způsobu života i myšlení.

Lesní školka a družina BAUMHAUS

Počet dětí ve školce: 18,

Počet průvodců: 2 ženy a 2 muži + praktikantka

Počet dětí v odpolední družině: 28+ 5 průvodců

Zázemí: Kamenná budova s dílnami, hernou, odpočívárnou, sociálním zařízením, velkou zahradou s prolézačkami, a domečkem.

Do školky jsme dorazili v 9hodin. Děti byly venku, vybíraly si kola či odstrkovala, a chystaly se na cestu do přírody, kde strávily celé dopoledne. My jsme si také vzali kola a těsně po 9hodině jsme společně s ostatními vyrazili přes město do okolní přírody. Děti se držely pohromadě a dodržovaly pravidla pro pohyb v provozu města. Před každým přechodem z kola slezly, převedly ho přes ulici a zase jely dál. Brzy jsme se dostali za město do volné krajiny s pastvinami, bažinami, potoky kolem kterých rostly stromy. Když jsme dorazili na místo, děti měly čas na volnou hru a svačinu. Nesvačily společně, ani neměly žádný rituál. Každé dítě si svačinku vytáhlo kdy, a kde chtělo. Na místě byla spousta příležitostí ke hře. Děti si hrály kolem potoka a na ostrůvku. Lezly ve větvích spadlé břízy, kde jeden chlapeček opakovaně padal a zase odhodlaně sám zdolával spleť větví. Jako prolézačku měly děti také dřevěnou ohradu, na které obratně lezly a dělaly kotouly. Některé děti rozdělaly s jedním z původců oheň. Objevily velké klasy trávy, které jim na konci hezky hořely. Jeden chlapeček si přinesl kousek ledu a sledoval, jak nad ohněm taje. Asi po hodině volné hry se setkávají ve společném kruhu. Protože jsou tu dvě skupiny, setkávají se ve dvou kruzích. V jedné z nich si posílali klacík a každé dítě mohlo říci, jak se cítí. Ve druhé si prohlíželi knihu a povídali si o ovčí vlně a jejím zpracování. Kroužky netrvaly moc dlouho, protože dětem byla velká

zima. Po společném kruhu měly děti ještě chvíli čas na volnou hru a pak se začaly chystat k návratu do zázemí školky na oběd a odpočinek.

Potěšilo nás a bylo pro nás inspirativní, jakou měly děti velkou důvěru průvodců. Nebyly omezovány pokyny a napomínáním, i když si hráli kolem vody, lezly do větví spadlého stromu, nebo se pohybovali kolem ohně. Děti měly velký prostor pro svobodnou, spontánní hru, která jim dávala prostor pro experimentování, hledání vlastních cest a řešení, rozvoj sebedůvěry a objevování možností okolí. Překvapilo mě, že za celé dopoledne neproběhly žádné společné rituály. Společně jsme zhodnotili, že rituály a rytmus považujeme v práci s dětmi za důležité. Také společné kroužky nám vzhledem k počasí připadaly málo dynamické.

Když jsme si procházeli zázemí školky, zaujala nás spousta inspirujících nápadů. Průvodci děti učí využívat staré a vyhozené věci. Tvoří z nich a povídají si o třídění a recyklaci. Tvoří ze dřeva a přírodních materiálů. Líbila se nám sbírka lebek a kostí zvířat, mrtvých brouků a jiných nálezů, kterou děti nasbíraly s průvodci. Na zahradě školky děti pečují o králíky a morčata. Návštěva pro nás byla inspirující zejména tím, jakou důvěru a volnost děti dostávají.

Skupina: Magda Martínková, Bára Bártová, Eliška Králíková, Patricie Jägerová, Marta Skálová, Kateřina Tůmová,

Průvodce: Johana Passerin